

Palksaun

Mida on vaja ühe palksauna planeerimisel otsustada, enne kui kivid kuumaks saab kütta

Kui sa selle artiklini jõuad, siis tervitame sind kui saunafänni sooja käepigistusega. Oled üks meist. Sa mõistad, mida tähendab üks hea leil kehale ja vaimule ning saad aru, mis on hea ja mis halb saun.

Et sinagi saaksid endale ühe väga hea sauna, oleme kirja pannud samm-sammulise ülevaate, mis laadi otsuseid on vaja teha, et saaksid kivid kuumaks kütta ja kerisele valu anda.

Vanakool vs kaasaegne?

Esimene otsus, mida sa tegema pead, on täiesti põhimõtteline – kas soovid endale esiisadeaegset traditsioonilist sauna või oled rohkem kaasaegse sauna fänn, kus vesi tuleb kraanist ja pottidega pole vaja mässata. Mõlemal on omad võlud ja üks pole teisest parem.

Esimesel versioonil on saunanurgas veetünn, mis täidetakse ämbritega vett tassides. Paljud meist on lapsepõlves vanaisaga koos sauna vett vedanud ja oskavad seda tegevust kui saunarituaali olulist osa hinnata. Selline lahendus on tõeline klassika ja romantika omaette. Kui sulle on oluline, et su uus saun ei hammusta su pere-eelarvest suuremat tükki, siis sellist sauna on tükksaad soodsam ehitada – võime unustada märja ruumi lahenduse tegemise.

Kaasaegsel saunal, kus kraanist tuleb sooja ja külma vett – jah, arvad juba õigesti –, on vaja teha märja ruumi lahendus. Mida see tähendab? Nimelt seda, et on vaja mõelda läbi, kust tuleb vesi, kus see soojendatakse ning kuhu see pärast kasutamist voolab.

Lisaks on sul vaja kindlasti mõelda sellele, kuidas märjas ruumis aastaringselt plusstemperatuuri hoida. Sest.

Sa võid oma peas praegu olla kindel, et lased vee talve hakul saunast välja. Meie kogemus näitab aga, et kuhugi kipub ikkagi vesi sisse jääma, mis toob saunanaudingute asemel hunniku peavalu. Mõned kohad, kuhu vesi võib sisse jääda, on näiteks segistid, wc potid, kerise küljes olev kinnine veepaak (kui soe vesi on seotud kerise kütmisega) ja kanalisatsiooni haisulukud.

Selles kaardipakis on aga veel üks jokker. Nimelt võib külm tulla ootamatult, sa lihtsalt ei jõua linnast maal asuvasse palksauna õigel ajal, ja tadaa! – külmunud torudega tegelemine võib alata.

See on aga must stsenaarium ja olen kindel, et sinul nii ei lähe. On ikka väga mõnus kui vesi tuleb kraanist ja leiliruumis ei toimu mingit seebitamist, nii et valik on sinu.

Esimene valik tehtud? Liigume edasi.

Järgmisena on vaja läbi mõelda kolm olulist tehnilist lahendust ja paika panna kütteallikas.

Täpsemalt, kuidas lahendatakse ära vundament, põrand ja sauna üldine soojapidavus? Enne, kui me nende lahenduste juurde läheme, räägime pikemalt kütteallikast.

Kerise valik sõltub taaskord sinu soovidest ja eelistustest. Kohe aitame seletada erinevaid võimalusi ja lahendusi.

Esimene kerise tüüp on see, mille puhul kütad suure kivimassi kuumaks. Kividesse salvestuvat soojust saad kasutada leilik. Siin kehtib tuntud tõde, et mida suurem on kivide mass, seda rohkem leili saad. Loomulikult kulub suurema massi kuumakütmisele ka rohkem aega ja puid. Meie kogemus näitab seda, et sama kaua kui kütad, saad sa ka sõpradega leili loopida. Ehk kui 4 tundi kulub sauna kuumaks ajamisele, saad julgelt ka sama aja leilitada.

Sellise **ahju** puhul on samuti kaks lahendust. Esimene on see, et tuli läbib kerisekive, aga suits suunatakse korstnasse. Kividele tekkiv tahm puhastub esimese leiliga, peale mida on õige aeg sauna minna.

Teine lahendus on suitsusauna fännidele. Sellisel juhul ei suunata suitsu mitte korstnasse, vaid see väljub läbi leiliruumis oleva ava. Boonusena saad võimaluse valmistada ise suitsuliha! Tasub kaalumist, mis? Suitsusaun on aga tõeline *hard core* värk ja ei meeldi igaühele. Kui sa oled mees, siis proovi oma naisele rääkida, et hakkate nüüd tahmaste seinadega suitsusauna ehitama.

On veel keriseid, kus kivimass, mis on küttekeha ümber, soojeneb läbi keriseahju kesta. Kivimass on oluliselt väiksem, saun läheb kiiremini soojaks, aga tuld on vaja saunas käies all hoida, muidu viimased loobivad vett juba jahedatele kividele.

Kerise tüüp määrabki ära leiliruumi suuruse ning lava kuju. Suurema kivimassi puhul on vaja suuremat ja kõrgemat leiliruumi. Põhjus? Selline ahi ulatub rohkem kõrgustesse ja seega tuleb ka saunalava viia ülespoole, et leil ja sina saaksite ikka saunas kokku ka.

Nii, keris kui sauna süda on meil paigas.

Edasi on vaja mõelda, kust kohast saame sooja ja külma vett.

Räägime veelkord veest.

Alustuseks esivanemate väljatöötatud lahendus - kerise külge on paigaldatud sooja vee nõu. Kütad kerise kuumaks ja sellega ka vee, millega ennast pärast loputada. Sama rolli täidab ka pada pesuruumi pliidiraua sees, kui pesuruumis juhtub olema pliit. Siis lihtsalt antakse pajale alt kuuma seni, kuni vesi on soe. Suitsusauna puhul asetatakse keris kivide vahele ning pesemine toimubki sealsamas ruumis. Selle teeb võimalikuks suitsusauna kõrge lagi (allpool on mõnus ja jahedam pesta).

Kaasaegseks lahenduseks on külm vesi trassiga palksauna sisse tuua. Ja vee saab kuumaks kas siis otse trassist tuleva sooja veega, lokaalse boileriga või päikesekollektoritega. Igaüks saab valida endale ja oma soovidele sobiva lahenduse. Mida me ei soovita, on kinnine boiler leiliruumis, mida köetakse saunaahju asetatud torude abil. Miks see pole hea?

Sina omanikuna võid osata õiget tasakaalu kerise kütmise ja boileris oleva vee vahel hoida, aga kui sõber peaks puid alla loopima võib tagajärjeks olla vee aurustumine. Ning kui boileri rõhku välja laskev ventiil ei peaks töötama, on õnnetuseks kõik eeldused loodud.

Vesi pähe valatud. Kuhu see nüüd jooksmas hakkab?

Kui lased vett kraanist, siis on vaja tekitada ka korralik kanalisatsioon. Märjas ruumis, milleks on siis nii leili- kui pesuruum, saab sobivad kalded anda betoonpõrandaga.

Vanakooli meeste kombel piisab paksemast laudpõrandast, kus ühes servas kalle, sealt liigub vesi alloleva renni kaudu pinnasesse. Vastavalt pinnasele tuleb ka valida saunast vee äravoolu kaugus. Näiteks kruusane pinnas laseb vett paremini läbi ja äravoolu pole vaja nii kaugele viia kui savise pinna puhul. Kindlasti tuleb vältida seda, et niiskus jääks vundamendi juurde ja hakkaks seda kahjustama.

Ja muidugi, vee äravoolust sõltub ka vundamenditüüp. Kui tegu on suitsusaunaga, ei ole vaja kapitaalset vundamenti, piisab, kui see on ehitatud kandvatele kividele või postidele. Sellisel juhul on põrand soojustamata. Talvisel ajal on vaja arvesse võtta ka seda, et põrand võib olla jahedam. Jahedam ei tähenda aga seda, et oleks külm. Tenderi ühel omanikul on palgist suitsusaun endal püsti ning võib julgelt väita, et varbad ei külmata.

Teised saunatüübid eeldavad korralikku vundamenti. Ja millist tüüpi vundamenti täpsemalt, selle määrab ära juba pinnavorm. Selle pärast aga pole vaja muretseda, sest projekteerija teeb selleks endapoolsed soovitused.

Nüüd on vaja mõelda ka sauna soojapidavusele ning sisevoodrile

Palgist saun on väga mõnus, aga toome ära mõned asjaolud, millega on vaja arvestada, et saaksid oma sauna kaua ja täie raha eest nautida. Need asjaolud ilmnevad juhul, kui sa otsustad kauni palgi sauna siseruumis katmata jätta.

- Palksein leiliruumis praguneb rohkem kui me sooviksime. Miks? Nimelt töötab palk väga suures temperatuuri vahemikus. Väljas jahe ja sees anname kõvasti kuuma.
- Palksauna harva kasutamise tulemus on see, et sein soojeneb aeglaselt, kuna on suure soojamahutavusega. Mis tähendab sinu jaoks seda, et aega ja puid kulub rohkem, et saada sobiv temperatuur sauna.
- Kolmas asi, millega pead arvestama on see, et okaspuu ajab ka vaiku ning laval istudes ja vastu seina nõjatudes võib su selg seina külge kinni jääda nagu Kiire tagumik lavalaudadele.

Hea uudis on see, et kõigile neile olukordadele leidub lahendus.

Kui pole just suitsusaun, siis üks variant on palksein vooderdada lehtpuulauaga. Sellise lahenduse korral tekib võimalus panna nii lisasoojustus kui palgi kaitseks aurutõke. Viimane aitab kaasa ka leiliruumi muutmisele õhutihedamaks ja vähendab soojalekkeid. Sama loogika kehtib ka pesuruumiga.

Sisevooder leili- ja pesuruumis loob võimalused headeks lahendusteks põranda ja seina liite tegemiseks. Põrandale on tekitatud nõ vann. Hüdroisolatsioon peab tõusma seintele ja siis on hea seda selle voodri taha teha. Nii jääb kogu lahendus nägusam ning tehniliselt kindlam.

Kui sa aga ikkagi ei anna alla ja tahad oma sauna siseseintel naturaalselt palki näha, siis sellisel puhul oleks hea arvestada, et välissein tuleks teha paksemast palgist, mis annab soojapidavama lahenduse. Vaheseinad võiksid olla kivist ning pesemise koht ka kiviseinte juures, et palgid märguksid vähem.

Olemegi peaaegu otsustega lõpusirgel.

Viimasena oleks vaja mõelda, mis vajadusi palksaun või saunamaja täpsemalt rahuldama peaks ja mitmekesi saunas käiakse. Kas soovid saunas käia üksi ja kiiresti või istuda sõprade ja perega pikemalt? Kas tahaksid külla tulnud sõbrad saunamajja majutada? Ning kas tahad sauna kütta ja ennast mugavalt tunda ka käreda pakasega?

Külaliste majutamise korral tuleks arvesse võtta seda, et kui suvisel ajal leili võtad, siis on kogu saunamajas pikalt palav ning tuleb mõelda jahutamisele. Näiteks võib leiliruumi akna projekteerida, soojustada vahelagi või katusekorruse teha eraldi sissepääsuga. Suvel mõnus, aga mis sama lahendusega talvel saab kui soe üles ei pääse? Selle jaoks oleks vaja projekteerida vahelakke soojaluuk. Siis on vaja aga arvestada, et lisaks soojale tuleb saunast ülemisele korrale ka paras ports niiskust.

Kuna oled lugedes jõudnud päris lõppu välja, siis on meil sulle ka boonusena üks väga hea nõuanne.

Suure tõenäosusega oled pigem õhtul kui hommikul saunataja. Sellisel juhul soovitame sauna juurde planeerida ka terrassi, mis vaatab õhtupäikesesse. Usu, sa naudid seda samavõrd kui leili. Ainuüksi mõte pärast kuuma leili õhtupäikeses istuda on nii mõnus ja isiklikud kogemused ainult kinnitavad seda.

Terrass võiks olla veel katusega kaetud, sest nii saad väga soodsalt juurde ühe suure lisaruumi ning soovi korral saad seda kergseintega veel tuulekindlamaks muuta.

Kokkuvõtvalt otsused, mis vaja palksauna tellimisel langetada

- Traditsiooniline või kaasaegne lahendus?
- Millist kerist soovid?
- Kus tuleb soe ja külm vesi?
- Kuhu vesi läheb?

- Sisevooder – jah või ei?
- Millised soovid saunale peale korraliku leili veel on?
- Kas saunale tuleb terrass (Jah! Kindlasti tuleb)

Millest me eespool ei rääkinud, aga mida sa sauna projekteerijale peaksid üle rõhutama, on see, et õhuvahetus peab olema väga hea, sest ka see on väga oluline tegur, mis muudab sauna mõnusaks.

Värske õhk ja kuum keris, no mida enam tahta!